

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, доцента

Кучая Олександра Володимировича на дисертацію

Громова Євгена Володимировича «Теоретичні і методичні засади іншомовної

підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у вищих

навчальних закладах Польщі та Чехії»,

поданої на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук

зі спеціальності 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти

Актуальність обраної теми наукової роботи. Актуальність теми дисертаційного дослідження є безумовною і пов'язується автором із концепцією модернізації української освіти, що передбачає підготовку компетентних фахівців на рівні світових стандартів, соціально й професійно мобільних, конкурентоспроможних та вітчизняному, європейському і світовому ринках. Іншомовне спілкування у цьому процесі відіграє важливу роль, сприяє академічній мобільності майбутнього вчителя та розвитку міжнародного педагогічного партнерства. Необхідність удосконалення системи освіти диктується європейською орієнтацією України загалом і входженням її у європейський освітній простір зокрема та передбачає, насамперед, глибоке освоєння зарубіжного досвіду, необхідного для створення відповідної системи у власній країні. Насамперед інтерес для компаративного аналізу становить досвід країн близького зарубіжжя з найбільш подібними до України соціальними, історичними, економічними та освітніми умовами, зокрема Польщі та Чехії. На початку тисячоліття обидві країни стали членами Європейського Союзу завдяки глибокому реформуванню як соціальної й економічної систем, так і систем підготовки фахівців, зокрема активізації контактів з державами Західної Європи у сфері освітньої політики, орієнтації на освітні стандарти розвинених європейських країн, і, як наслідок, активізації впливу освітньої політики західних країн на наявні системи професійної підготовки Польщі та Чехії.

У цьому ж напрямі рухається Україна, тому позитивні зміни, що відбуваються в найближчих сусідів, є прикладом для нашої держави щодо вирішення питань організації змісту, форм і технологій освіти. Упродовж останнього десятиліття українські науковці активно здійснювали порівняльно-педагогічні дослідження тенденцій іншомовної підготовки в країнах Східної Європи. Проте, основна увага приділялася вивченню особливостей професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов, в той час як особливості іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей в

означених країнах ще не стали предметом окремого цілісного наукового дослідження. Важливість дослідження зумовлюється соціальною значущістю вивчення проблеми іншомовної підготовки майбутніх фахівців немовних спеціальностей у польських та чеських вищих навчальних закладах у контексті порівняльного аналізу та необхідністю використання їхнього позитивного досвіду задля створення і впровадження рекомендацій щодо ефективних умов іншомовної підготовки майбутніх педагогів в Україні.

З огляду на означене дисертаційне дослідження **Громова Євгена Володимировича** «Теоретичні і методичні засади іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у вищих навчальних закладах Польщі та Чехії» володіє беззаперечною актуальністю.

У дисертації гарно виписаний науково-методологічний апарат дослідження, матеріал викладено в чіткій логічній послідовності. У вступі ґрунтовно представлено суть проблеми, визначено об'єкт, адекватно представлено предмет, мету та завдання дослідження. Мета дослідження визначена з передбаченням кінцевого результату, завдання дослідження та його етапи дають повну картину про спрямованість наукового пошуку на конкретні проміжні результати й послідовність їх одержання.

Здійснено досить повний і чіткий дефінітивний аналіз основних понять дослідження (компетенція, компетентність, компетентнісний підхід в освіті, іншомовна підготовка, іншомовна комунікативна компетентність, глобалізація, інтернаціоналізація вищої освіти, мультилінгвізм, плурилінгвізм, міжкультурна комунікація тощо) та їх трактування в західноєвропейській, польській, чеській і вітчизняній педагогічній літературі.

Гарно описана методологія дослідження, яка базується на логічному поєднанні методологічних підходів, що забезпечили вивчення обраної проблеми на міждисциплінарному, міжнауковому та міжкультурному рівнях (системний, синергетичний, цивілізаційний, культурологічний, порівняльний, діяльнісний і компетентнісний підходи).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

У результаті проведеного дослідження дисертантом:

- з'ясований стан дослідження та розроблення проблеми у вітчизняній та зарубіжній педагогіці;
- визначені базові поняття стосовно концептуальних засад іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у польських і чеських закладах вищої освіти;
- оцінений вплив світової освітньої політики та євроінтеграційних

процесів на якість іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у Польщі, Чехії та Україні;

- виявлені сучасні тенденції іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у Польщі та Чехії;

- здійснений порівняльно-педагогічний аналіз іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей в Польщі, Чехії та Україні;

- окреслені напрями й обґрунтовані перспективи використання позитивного досвіду польських і чеських освітян у процесі іншомовної підготовки вчителів нефілологічних спеціальностей у вітчизняних ЗВО;

- розроблено навчально-методичне забезпечення для вдосконалення іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей з урахуванням інноваційних ідей польського та чеського досвіду.

Нові факти, одержані в результаті дослідження.

Докторська дисертація **Громова Євгена Володимировича** є комплексним дослідженням, у якому:

- *вперше* у вітчизняній педагогічній науці здійснено цілісний аналіз теоретичних і методичних засад, основних тенденцій розвитку іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у Польщі та Чехії, зокрема: з'ясовано концептуальні засади та методологічні підходи до іншомовної підготовки вчителя для об'єднаної Європи; виявлено вплив світової освітньої політики та євроінтеграційних процесів на організацію іншомовної підготовки майбутніх учителів у Польщі, Чехії та Україні; визначені загальні та специфічні тенденції розвитку, процесуальні аспекти та цілі іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у Польщі та Чехії; запропоновано структурно-функціональну модель іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей для використання в Україні;

- *удосконалено* навчально-методичне й технологічне забезпечення процесу іншомовної підготовки майбутніх учителів; навчальні програми з профільних дисциплін, що викладаються іноземними мовами; положення про підвищення кваліфікації науково-педагогічних і педагогічних працівників та про прийом на підвищення кваліфікації працівників з інших закладів освіти;

- *подальшого розвитку* набули положення щодо напрямів осучаснення іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей в Україні з урахуванням позитивного польського та чеського досвіду.

Достовірність наукових положень, висновків, сформульованих у дисертації, підтверджується широтою та різноманітністю опрацьованої

дисертантом джерельної бази (753 найменування, з них 495 – іноземними мовами), що свідчить про належний рівень вивчення стану проблеми.

Також заслуговує на увагу повнота висвітлених автором основних результатів дослідження у 48 науково-педагогічних публікаціях (1 одноосібна монографія, 1 колективна монографія, 4 навчально-методичних посібники, 20 статей у наукових фахових виданнях України (з них 1 – у виданні, що індексується в базі Scopus; 2 – Web of Science; 7 – Copernicus), 6 публікацій у закордонних періодичних виданнях (з них 1 – у виданні, що індексується в базі Scopus; 3 – Web of Science; 1 – Copernicus); 4 статті у наукових виданнях України; 7 – статей у збірниках матеріалів конференцій (з них 4 у закордонних); 3 інформаційно-аналітичні збірники; 1 навчальна програма; 1 свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір).

Значення для науки та практики отриманих автором результатів.
Теоретичне значення результатів полягає у: здійсненні дефінітивного аналізу і узагальнення змісту базових понять в сфері іншомовної підготовки майбутніх учителів; обґрунтуванні доцільності запровадження нової, більш ефективної та прогресивної системи іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у вітчизняних педагогічних закладах з урахуванням кращих зразків польського та чеського досвіду; характеристиці організаційно-педагогічних засад іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у Польщі та Чехії; формулюванні теоретичних положень, врахування яких сприяє кращій імплементації польського та чеського досвіду в педагогічних університетах України. *Практичне* значення результатів полягає у розробленні методологічних основ і методичних рекомендацій щодо вдосконалення іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей в Україні на основі творчого використання прогресивного досвіду Польщі та Чехії, а також у публікації кількох навчально-методичних посібників та створенні авторського навчального блогу, які можуть бути використанні українськими педагогами для підвищення мотивації студентів до вивчення іноземних мов і поліпшення якості їхньої іншомовної підготовки.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність загалом.

У вступній частині автором доведено актуальність проблеми, визначено мету, об'єкт і предмет дослідження, визначено основні завдання, закладено теоретично-методологічну основу дослідження, викладено концепцію, представлено методи дослідження, розкрито новизну, теоретичну й практичну значущість одержаних результатів, висвітлено стан апробації й упровадження одержаних результатів.

У Розділі 1 автором визначені й охарактеризовані ключові поняття дослідження, проаналізована політика країн ЄС та України в сфері розвитку іншомовної підготовки громадян, визначені сучасні європейські тенденції в іншомовної освіти.

У Розділі 2 дисертант здійснив ретроспективний аналіз розвитку систем вищої освіти, визначив основні етапи розвитку педагогічної освіти в досліджуваних країнах, дав характеристику іншомовній компетентності населення Польщі і Чехії, проаналізував тенденції в іншомовній підготовці майбутніх учителів у контексті сучасних європейських лінгвістичних процесів.

У Розділі 3 дослідником визначені основні організаційно-педагогічні заходи, що забезпечують високу якість іншомовної підготовки майбутніх учителів у Польщі та Чехії; вивчені принципи створення мотиваційного контексту іншомовної підготовки майбутніх учителів; представлені інноваційні технології ефективного розвитку ключових компетентностей на заняттях з іноземної мови, а також проаналізований процес підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей до роботи за методикою Content and Language Integrated Learning.

У Розділі 4 автор проаналізував взаємозв'язок між національно-культурними відмінностями та ступенем готовності польських і чеських студентів до міжкультурної іншомовної комунікації. Також показано, яким чином польські та чеські педагоги формують міжкультурну компетентність майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у закладах вищої освіти.

У Розділі 5 дисертантом висвітлена проблема автономізації іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей; здійснений порівняльний аналіз готовності польських і чеських студентів до використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі; окреслені шляхи заохочення майбутніх вчителів нефілологічних спеціальностей до автономної роботи в процесі вивчення іноземних мов, продемонстровано, як розвиваються навички автономної роботи та самооцінювання майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей в процесі іншомовної підготовки.

У Розділі 6 проаналізований стан іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей в Україні, визначено напрями та способи імплементації польського та чеського досвіду в педагогічних ЗВО України (вивчення загальноосвітніх дисциплін іноземною мовою, посилення використання особистісно орієнтованих технологій та ІКТ, залучення студентів до міжнародної діяльності, обмін досвідом між викладачами українських і закордонних педагогічних ЗВО), доведено ефективність такої імплементації.

Висновки відповідають поставленим у дисертації завданням.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Визнаючи наукову цінність дослідження, необхідно водночас зробити окремі зауваження:

1. У першому розділі на сторінках 70-75 представлено систематизоване автором бачення польськими та чеськими науковцями структури іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей та її очікуваного результату – готовності до професійної педагогічної діяльності в умовах глобалізації, що складається з п'яти компонентів. Вважаючи це узагальнення дуже цінним здобутком дисертанта, одночасно зауважимо, що робота значно б збагатилася, якби в ній були представлені результати вимірювання такої готовності в польських, чеських та українських студентів.

2. У другому розділі – «Історико-педагогічні засади іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у закладах вищої освіти Польщі та Чехії» – на нашу думку, автором занадто багато уваги приділяється опису етапів розвитку систем вищої освіти досліджуваних країн. До того ж, виклад тексту у цьому розділі та в деяких інших підрозділах дисертації здійснений у науково-популярному та, навіть, у публіцистичному стилі. Вважаємо такий стиль у дисертаційній роботі недоречним.

3. У третьому розділі дисертації автор описує організаційно-педагогічні засади іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у Польщі та Чехії. Проте, на нашу думку, особистісно орієнтовані технології навчання іноземним мовам представлені не досить вичерпно.

4. Вважаємо, що деякі графіки та таблиці з другого та четвертого розділів, а також ілюстрації з шостого розділу, доречніше було б розмістити в додатках.

5. У додатках дисертантом наводяться приклади актуальних навчальних планів, відповідно до яких провадиться професійна підготовка майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей, лише двох педагогічних закладів – Інституту педагогіки Ягелонського університету (м. Краків) та Педагогічного факультету Карлового університету (м. Прага). На нашу думку, для здійснення більш якісного порівняльного аналізу варто було б представити зразки навчальних планів з інших польських і чеських педагогічних університетів, що збільшило б розмір вибірки, зробивши її більш репрезентативною.

6. Переважна більшість представлених у додатках В, Д, Е, Ж, З графіків, схем і таблиць подані мовами оригіналу – англійською, польською та чеською, без відповідного дублювання інформації українською мовою. Приємно, що дисертант вважає потенційних читачів своєї дисертації поліглотами, проте

такий спосіб представлення матеріалу дещо ускладнює сприйняття поданої у додатках інформації.

7. В окремих підрозділах дисертації, зокрема в тих, де описується практичний досвід польських і чеських педагогів щодо іншомовної підготовки майбутніх учителів, автором наводиться недостатня кількість посилань на відповідні джерела, а тому не завжди зрозуміло, де закінчуються висловлювання інших науковців, а де починаються авторські судження щодо тієї чи іншої ідеї, методики, технології тощо.

8. По всьому тексту роботи зустрічається чимало росіянізмів та «кальок» з російської мови, а також нехарактерні для українського наукового стилю висловлювання.

Проте висловлені зауваження та побажання суттєво не знижують наукового рівня здійсненого дослідження. Дисертація «Теоретичні і методичні засади іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у вищих навчальних закладах Польщі та Чехії» є завершеним, самостійним дослідженням, яке за актуальністю та змістом, обсягом і якістю оформлення, новизною та практичним значенням, повнотою викладу основних результатів у публікаціях відповідає вимогам, що висуваються нормативними документами до докторських дисертацій, а тому її автор – **Громов Євген Володимирович** – цілком заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки
Національного університету біоресурсів і
природокористування України

О. В. Кучай

